

Світлана ВІТВИЦЬКА,
доктор педагогічних наук,
професор, професор кафедри
професійно-педагогічної, спеціальної освіти,
андрагогіки та управління,
дійсний член ГО «АМСКП "Полісся"»
(Житомирський державний університет імені Івана Франка)
vityucka.svitlana@ukr.net

Міріка МАКРІДІ,
здобувачка другого
(магістерського) рівня вищої освіти
спеціальності 013 Початкова освіта
(Житомирський державний університет імені Івана Франка)

РОЗВИТОК ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ У ПОЗАКЛАСНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

У статті розглянуто особливості розвитку творчих здібностей учнів початкової школи у позакласній діяльності. Проаналізовані основні поняття дослідження «творчість», «творча особистість», «творчі здібності», «позакласна діяльність». Охарактеризована специфіка прояву та розвитку творчих здібностей молодших школярів у процесі позакласної діяльності. Окреслено напрями, форми та методи позакласної діяльності, які є ефективним інструментом розвитку творчих здібностей учнів початкової школи.

Ключові слова: творчість, творча особистість, творчі здібності, позакласна діяльність, учні молодшого шкільного віку.

The article examines the peculiarities of the development of creative abilities of elementary school students in extracurricular activities. The main research concepts "creativity", "creative personality", "creative abilities", "extracurricular activities" are analyzed. The specifics of the manifestation and development of creative abilities of younger schoolchildren in the process of extracurricular activities are characterized. The directions, forms and methods of extracurricular activities, which are an effective tool for developing the creative abilities of primary school students, are outlined.

Keywords: creativity, creative personality, creative abilities, extracurricular activities, elementary school students.

Актуальність проблеми. Одним із пріоритетних напрямів реформування початкової ланки освіти в Україні є гуманізація, спрямування освітнього і виховного процесу на формування творчої особистості, зокрема, розвитку її творчих здібностей, які є основою креативності, самостійності й здатності генерувати нові ідеї.

Розвиток творчих здібностей особистості учня початкової школи є одним з актуальних завдань, що визначені державними та нормативними документами (Закон України «Про освіту» [1], Концепція «Нова українська школа» [3], Державний стандарт початкової освіти [2] та ін.).

Варто зазначити, що на сучасному етапі проблемі формування творчої особистості присвячено значну кількість наукових досліджень. Огляд та аналіз наукової літератури засвідчує, що більшість дослідників, зокрема О. Лисевич, В. Моляко, Н. Рудницька та ін., зосереджують увагу на вивченні специфіки творчих здібностей, творчого процесу, творчих якостей особистості, а також вивчають умови забезпечення ефективного розвитку творчих здібностей у школярів. Психологічні аспекти розвитку творчих здібностей учнів висвітлені у працях науковців: В. Антоненко, І. Білої, Н. Бузій, Г. Гарбузюк, Г. Костюка та ін. Проблема розвитку творчих здібностей учнів початковій школі перебуває в центрі уваги таких дослідників, як О. Грушко, О. Довгий, М. Копчук-Кашецька та ін. Однак у науковій літературі приділено недостатньо уваги формуванню творчих здібностей молодших школярів у позакласній діяльності. Саме тому, актуальність порушеної проблеми, а також об'єктивна потреба у постійному розвитку й оновленні напрямів, форм, методів формування творчої особистості учня початкової школи у позакласній роботі зумовили вибір окресленої теми дослідження.

Мета статті: проаналізувати основні поняття дослідження, визначити особливості, основні напрями, форми та методи розвитку творчих здібностей учнів початкової школи у позакласній діяльності.

Виклад основного матеріалу. Найбільш загальним поняттям дослідження є творчість. Проведений контент аналіз цього поняття свідчить про різноманітність підходів до його змістового розгляду і доводить складність його утворення. Творчість – продуктивна людська діяльність, здатна породжувати якісно нові матеріальні та духовні цінності суспільного значення [10, с. 76].

Творчість – діяльність, створення нових матеріальних та духовних цінностей [7, с. 7].

Кучерявий І. Т., Клепиков О. І. характеризують процес творчості як можливість оптимально глибокої реалізації індивідуальності [5].

На думку О. Пехоти, творча особистість – це креативна особистість, яка в наслідок впливу зовнішніх факторів набула необхідних для актуалізації творчого потенціалу людини додаткових мотивів, особистісних утворень, здібностей, що сприяють досягненню творчих результатів в одному чи в кількох видах творчої діяльності [9, с. 238-252].

Творча діяльність особистості – це творчий процес, в результаті якої виникає творче досягнення, яке не міститься у вихідних умовах [8].

Слід зазначити, що поняття «творчі здібності» є складним науковим поняттям, яке має багаторівневу структуру. Це поняття вивчають на міждисциплінарному рівні. До прикладу, у психології та педагогіці це поняття розглядають у вимірі вивчення спеціальних творчих здібностей, які визначають успішність у конкретних видах діяльності (математичній, технічній, філологічній, образотворчій, спортивній, музичній та ін.), а також загальних творчих здібностей, від яких великою мірою залежить успішність у багатьох видах діяльності людини.

О. Довгий та М. Копчук-Кашецька визначають творчі здібності як складну та інтегративну властивість особистості, яка формується на базі природних задатків під час взаємодії людини з навколишнім середовищем та є результатом розвитку психічних процесів (сприйняття, мислення, пам'яті, відчуття, уяви) та умовою успішної життєдіяльності особистості [4, с. 122].

На думку вчених (І. Білої, Т. Матвійчук), творчі здібності особистості передбачають: цілісне сприйняття, здібність до прогнозування наслідків своєї діяльності (логічність, творчість, критичність, уява, рухливість мови, готовність до ризику, інтуїтивність і

підсвідома обробка інформації та ін. [6].

На нашу думку, творчі здібності особистості – це симбіоз її властивостей і рис характеру, які характеризують міру їх відповідності вимогам певного виду творчої діяльності і, які зумовлюють рівень результативності цієї діяльності.

Складовими творчих здібностей учнів початкової школи є: мотиваційний, емоційний, інтелектуальний, креативний, особистісно-рефлексивний.

На наш погляд, творчі здібності є індивідуальними характеристиками та якостями особистості, що визначають її здатність успішно займатися різноманітними творчими видами діяльності. Це індивідуальні особливості, які формують основу для прояву творчого потенціалу людини. Окрім того, творчі здібності – це одна з ключових властивостей людської природи та здатність людини проявляти креативність, нестандартне мислення, оригінальність у розв'язанні завдань, створенні ідей в мистецтві або інших сферах діяльності. Вони дають нам можливість виражати себе, знаходити нові підходи до розв'язання різноманітних проблем, творити щось унікальне й нове та розробляти унікальні концепції, які можуть мати практичне використання або естетичну цінність. Важливо розуміти, що творчі здібності можуть розвиватися у процесі навчання, практичної діяльності, оволодіння новим досвідом та вмінням мислити поза межами обмежень і шаблонів.

Молодший шкільний вік є найсприятливішим для творчого розвитку дітей, оскільки саме в цей віковий період активно розвивається уява, дар фантазувати, творчо мислити, помітно проявляється допитливість, формується вміння спостерігати, порівнювати та критично оцінювати діяльність. У цей період розвитку дитини важливо створювати сприятливе середовище для розкриття її потенціалу, що сприяє формуванню стійкого інтересу до пізнавальної діяльності та творчості. З метою стимулювання творчої діяльності учнів початкової школи та розвитку їх творчих здібностей у позакласній діяльності застосовуються різноманітні методи, форми та засоби. Ефективними є тематичні дні й тижні з розвитку творчих якостей та здібностей молодших школярів, застосування специфіки канікулярного періоду, використання творчої гри в системі виховної роботи, участь у гуртковій роботі, інсценізаціях, проведення конкурсів, залучення школярів до колективно-творчих справ та масових заходів тощо [11, с. 558].

Позакласна діяльність має значні можливості розвитку творчого потенціалу учнів, якщо відбувається в атмосфері свободи вибору та самостійності, що сприяє формуванню в учнів мотивації до навчання, розвитку фантазії, уяви, креативності, а також комунікативних умінь і навичок. Крім того, позакласна діяльність сприяє формуванню у молодших школярів таких якостей, як наполегливість, самостійність, відповідальність та ініціативність. Можливості самореалізації у різних видах діяльності учнів сприяють формуванню впевненості у своїх силах, що стимулює їхню подальшу творчу активність.

Позакласна діяльність є важливою складовою виховного процесу, оскільки вона надає можливості учням розвиватися поза межами традиційних уроків, стимулюючи їхню активність, ініціативність і фантазію.

Висновки. Отже, творчі здібності особистості є індивідуально-особистісними властивостями людини, які зумовлюють успіх виконання нею різного роду творчої діяльності. Успішне формування та розвиток творчих здібностей дітей молодшого шкільного віку має важливе значення для індивідуального розвитку й майбутніх творчих досягнень. Позакласна діяльність виступає унікальним розвивальним середовищем, простором для розвитку творчих здібностей учнів, створює умови для активної участі дітей у різноманітних формах творчості. Перспектива подальших досліджень окресленої проблематики полягає у

вивченні ефективності використання інтерактивних платформ, цифрових інструментів та інших сучасних технологій з метою розвитку творчих здібностей учнів початкової школи у позакласній діяльності у контексті Концепції «Нова українська школа».

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Закон України «Про освіту». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (дата звернення: 18.11. 2024).
2. Державний стандарт початкової освіти. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/688-2019-%D0%BF#Text> (дата звернення: 18.11. 2024).
3. Концепція «Нова українська школа». URL: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf> (дата звернення: 18.11. 2024).
4. Довгий О., Копчук-Кашецька М. Розвиток творчих здібностей учнів початкової школи як актуальне завдання сучасної української школи. *Молодь і ринок*. 2021. № 11-12 (197-198). С. 121-126.
5. Кучерявий І., Клепиков О. Творчість – основа розвитку потенційних джерел особистості: навч. посіб. К.: Вища школа, 2000. 288 с.
6. Матвійчук Т. Основні напрями дослідження творчих здібностей у психології та педагогіці. *Збірник наукових праць Хмельницького інституту соціальних технологій університету України*. 2013. № 1. С. 145-156.
7. Момот Л. Як допомогти дитині стати творчою особистістю / упорядн. Л. Шелестова. К.: Загаотнопед. Газ. 2003. 112 с.
8. Педагогічні технології: наука – практиці: навч.-метод. підручник/ О. Кульчицька, С. Сисоєва., Я. Цехмистер / за ред. С. Сисоєвої. К.:ВІПОЛ. 2002. 281 с.
9. Пехота О. Індивідуальність учителя і освітні технології. *Освітні технології*: навч.-метод. посіб. / О. Пехота, А. Кітченко, О. Любарська та ін. К.: вид-во А.С.К. 2004., С. 238-252.
10. Рудницька О. Основи викладання мистецьких дисциплін / за заг. ред. Рудницької О. К.: АТЗТ «Експрес-об'ява», 1998. С. 76.
11. Чос С. Розвиток творчих здібностей та обдарованості молодших школярів. *Розвиток обдарованої особистості: світовий та вітчизняний контексти*: матеріали методологічного семінару (Київ, 18-20 листопада 2021 року). К.: Інститут обдарованої дитини НАПН України, 2021. С. 557-561.